

TURIZM INDUSTRIYASIDAGI INKLYUZIV YONDASHUVLAR

Nurullayeva Malika Samadjon qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Tezida zamonaviy globallashuv jarayonlari va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish sharoitida turizm sanoatidagi inklyuziv yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Inklyuziv turizmning aholi turli toifalarining turistik resurslar va xizmatlardan teng foydalanishini ta'minlashga qaratilgan fanlararo konsepsiya sifatidagi mohiyati ochib berilgan. Inklyuziv amaliyotlarni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari, jumladan, qulay infratuzilma, raqamli xizmatlar va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning institutsional mexanizmlarini rivojlantirish tahlil qilinmoqda. Inklyuziv turizmning turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish omili sifatidagi iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati asoslangan.

Kalit so'zlar: turizm, inklyuziv turizm, turizm industriyasi, qulay muhit, barqaror rivojlanish, universal dizayn, ijtimoiy mas'uliyat, raqamli inklyuziya.

Tobora chuqurlashib borayotgan globallashuv va ijtimoiy-iqtisodiy ustuvorliklarning o'zgarishi sharoitida turizm sohasini rivojlantirishga tobora ko'proq ijtimoiy mas'uliyat va inklyuziv o'sish nuqtai nazaridan qaralmoqda. Turizm iqtisodiyotning foyda olishga yo'naltirilgan sohasi sifatidagina namoyon bo'lmay, ijtimoiy adolatni, hududiy mutanosiblikni, aholi turli guruhlarining ijtimoiy ne'matlardan teng foydalanishini ta'minlash vositasi ahamiyatiga ega bo'lib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, arzon, xavfsiz va sifatli turizm muhitini shakllantirishga qaratilgan inklyuziv yondashuvlar alohida ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Inklyuziv turizm turizm iqtisodiyoti, ijtimoiy siyosat, barqaror rivojlanish nazariyasi, urbanizatsiya va xizmat ko'rsatish tizimlarini boshqarish chorrahasida joylashgan keng qamrovli fanlararo tushunchadir. Uning nazariy-metodologik asosi bo'lib imkoniyatlar tengligi, kamsitmaslik va universal dizayn tamoyillari xizmat qiladi, ular turizm infratuzilmasi, mahsulotlari va xizmatlarini strategik rejalashtirish va loyihalash bosqichidayoq inson ehtiyojlarining xilma-xilligini hisobga olishni nazarda tutadi. Turistning o'rtacha ehtiyojlariga yo'naltirilgan an'anaviy modeldan farqli o'laroq, inklyuziv yondashuv turistik tizimni foydalanuvchilarning turli

toifalariga proaktiv moslashtirishni nazarda tutadi. Turizm sanoatida inklyuziv yondashuvlarni amalga oshirishning asosiy yo'nalishi arzon qo'llash uchun qulay infratuzilmani shakllantirishdir. Bu transport tizimlari, joylashtirish vositalari, turistik namoyish obyektlari va jamoat joylarini harakatlanish imkoniyati cheklangan shaxslar uchun moslashtirishni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, inklyuzivlik faqat qurilish tomondan yaratilgan qulaylikdan iborat emas. Axborotdan foydalanish imkoniyati, raqamli xizmatlarni rivojlantirish, shuningdek, alohida ehtiyojli sayyohlarga xizmat ko'rsatish sohasida kompetensiyalarga ega bo'lgan kadrlarni kasbiy tayyorlash muhim rol o'ynaydi. Inklyuziv turizmning iqtisodiy ahamiyati ilgari foydalanilmagan talab segmentlarini jalb qilish orqali turistik bozor sig'imini kengaytirishda namoyon bo'ladi. Xalqaro tashkilotlarning baholashicha, nogironligi bo'lgan shaxslar va ularga hamrohlik qiluvchi shaxslarning umumiy turistik salohiyati jahon turistik oqimlarining salmoqli ulushini tashkil etadi. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv yechimlarga sarmoya kiritish sezilarli darajada multiplikativ ta'sirga ega bo'lib, daromadlar, bandlik va milliy hamda mintaqaviy darajadagi turistik yo'nalishlarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi nuqtayi nazaridan turizmdagi inklyuziv yondashuvlar BMTning Barqaror rivojlanish kun tartibidagi maqsadlari, xususan, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish, barqaror shaharlarni shakllantirish va mas'uliyatli iste'molni rivojlantirish maqsadlari bilan o'zaro bog'liq. Inklyuziv tamoyillarning turizm amaliyotiga integratsiyalashuvi iqtisodiy rivojlanishning ijtimoiy yo'naltirilgan modelini shakllantirishga yordam beradi, bunda iqtisodiy samaradorlik ijtimoiy va gumanistik qadriyatlar bilan uyg'unlashadi. Inklyuziv turizmni rivojlantirishda davlat siyosati alohida o'rin tutadi. Normativ-huquqiy tartibga solish, qulay muhit standartlarini ishlab chiqish va joriy etish, shuningdek, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari inklyuziv amaliyotlarni barqaror joriy etish uchun institutsional shart-sharoitlarni shakllantiradi. Ushbu chora-tadbirlarning samaradorligi ko'p jihatdan davlat hokimiyati organlari, biznes tuzilmalari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi muvofiqlashtirish darajasi bilan belgilanadi. Turizm industriyasini raqamlashtirish inklyuziv yondashuvlarni amalga oshirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar ochadi. Raqamli platformalar, moslashuvchan funksiyalarga ega mobil ilovalar va sun'iy intellekt elementlaridan foydalanish sayyohlik tajribasini shaxsiylashtirish va ishtirok etish to'siqlarini minimallashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli tengsizlik muammosi o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda va raqamli savodxonlik va texnologiyalardan foydalanish imkoniyatini oshirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni talab qilmoqda.

Shunday qilib, turizm industriyasida inklyuziv yondashuvlarni fakultativ yoʻnalish sifatida emas, balki uning uzoq muddatli rivojlanishining strategik resursi sifatida koʻrib chiqish lozim. Ularni joriy etish raqobatbardosh, barqaror va ijtimoiy yoʻnaltirilgan turizm tizimini shakllantirishga yordam beradi, bu esa global ijtimoiy-iqtisodiy oʻzgarishlar sharoitida turizm salohiyati shakllanayotgan mamlakatlar uchun ayniqsa dolzarbdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **UN Tourism (UNWTO).**
Accessible Tourism for All: An Opportunity within Our Reach. — Madrid: UNWTO, 2016.
2. **UN Tourism (UNWTO).**
Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030. — Madrid: UNWTO, 2018.
3. **OECD.**
Tourism Trends and Policies. — Paris: OECD Publishing, последние выпуски.
4. Darcy, S., Dickson, T.
A Whole-of-Life Approach to Tourism: The Case for Accessible Tourism Experiences. // Journal of Hospitality and Tourism Management, 2009.
5. Buhalis, D., Michopoulou, E.
Information-enabled tourism destination marketing: Addressing the accessibility market. // Current Issues in Tourism, 2011.